

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На седници Изборног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду одржаној 30. 09. 2015. године изabrани smo у Комисију за припрему извештаја о кандидатима који су се пријавили на расписани конкурс за **доцента** за ужу наставно-научну област **Бохемистика** (предмет **Чешки језик**). Част нам је да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

На конкурс за доцента за ужу наставно-научну област Бохемистика (предмет Чешки језик), оглашен у листу „Политика“ бр. 36603 од 5. 10. 2015. пријавио се један кандидат – **др Катарина Митрићевић-Штепанек**, досадашњи сарадник у звању вишег лектора на истом предмету. Уз пријаву је поднела биографију и библиографију објављених радова, као и потврду да је одбранила докторску дисертацију на дан 21. септембра 2015. године, чиме је испунила основни услов за унапређење у више звање.

Др Катарина Митрићевић-Штепанек рођена је 13. 10. 1971. године у Београду. После завршене Филолошке гимназије Уписала се на Филолошки факултет Универзитета у Београду школске 1993/94. године. Студије је завршила 1998. године са средњом оценом 9,56 и тиме стекла звање дипломирани филолог чешког језика и књижевности. У току студија своје образовање усавршавала је похађањем Летње школе словенских студија у Прагу 1996. године.

На такмичењу за најбољи превод савремене чешке приче одржаном 1997. године у организацији Одсека за славистику Филолошког факултета и Амбасаде Чешке републике у Југославији освојила је прво место за превод приче Лудвика Кундере.

У зимском семестру школске 1997/98. године волонтерски је водила лекторске вежбе са студентима друге године бохемистике.

Школске 1998. године уписала је постдипломске студије на Филолошком факултету у Београду на смеру Наука о језику и завршила их са просечном оценом 10,00.

Од 1999. године ради у звању асистента-приправника за наставни предмет Чешки језик на Катедри за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду. Ради унапређења практичне наставе израдила је скрипта из увода у фонетику и фонологију, морфологију, лексикологију, творбу речи и синтаксу чешког језика за студенте прве, друге, треће и четврте године бахемистике. Била је укључена у стварање програма и силабуса за предмет Савремени чешки језик.

Од јануара 1999. до јула 2000. године, на молбу Матице чешке у Белој Цркви, у организацији Амбасаде Чешке републике у Југославији предавала је припадницима чешке националне мањине основе чешког књижевног језика.

Магистарски рад под називом „Значење и употреба деминутива у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“ одбранила је 2005. године.

Године 2006. изабрана је у звање асистента за ужу научну област Бахемистика, предмет Чешки језик и књижевност, а 2013. године у звање вишег лектора за ужу научну област Бахемистика, предмет Чешки језик, на Катеди за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Докторску дисертацију под називом „Глаголски префикси у функцији изражавања количине радње у чешком и српском језику“ одбранила је 21. 09. 2015. године.

БИБЛИОГРАФИЈА

Уз пријаву на конкурс др Катарина Митрићевић-Штепанек приложила је следећу библиографију објављених радова и радова прихваћених за штампу:

- „Pozitivna subjektivna ocena u okviru ekspresivnog deminutivnog značenja u češkom i srpskom jeziku“. У: *Славистика XI*, 2007, стр. 303–319.
- „Deminutivi u funkciji nabranjanja i konfrontacije u češkom i srpskom jeziku“. У: *Opera Slavica XVII*, 4, 2007, стр. 18–28.
- „Deminutivi sa pejorativnim značenjem u češkom i srpskom jeziku“. У: *Славистика XIV*, 2010, стр. 247–259.
- Верица Копривица – Катарина Митрићевић-Штепанек: „Контрастивна изучавања српског и чешког језика“. У: *Контрастивна проучавања српског језика: правци и резултати*, књ. 1. САНУ, Одељење језика и књижевности, Српски језик у поређењу са другим језицима, Београд 2010, стр. 155-177. ISBN 978-86-7025-512-8
- Верица Копривица – Катарина Митрићевић-Штепанек: „Настава чешког језика на Филолошком факултету у Београду“. У: *Од Мораве до Мораве. Из историје чешко-српских односа*, књ. 2, Нови Сад, 2011, стр. 397-406. ISBN 978-86-7946-072-1
- „Префиксација као процес интеграције глаголских позајмљеница у чешком и српском језику“. У: *Opera Slavica XXII*, 2, 2012, стр. 11–22.

- „Конфронтативно проучавање чешког и српског језика на примеру деминутива изведених секундарним суфиксима“. У: *Славистика XVI*, 2012, стр. 531–542.
- „Деминутиви као средства интензификације у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“. У: *Славистика XVII*, 2013, 336–346.
- „Семантика ‚уништења/оштећења објекта‘ глагола са префиксом у- у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“. У: *Славистика IX*, 2015, (прихваћено за објављивање).

Прикази:

- „Dvořákovo Requiem poprvé v Jugoslávii“. У: *Pro přátele jižních Slovanů*, 4, 1996, стр. 22.
- BRABCOVÁ, Radoslava: *Kouzlo jazyka*. Praha 2000. (Зборник Матице српске за славистику, 58-59, 2000, стр. 235–236.).
- HOFFMANNOVÁ, Jana – MÜLLEROVÁ, Olga – ZEMAN, Jiří: *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*. Praha, 1999. (Славистика VI, 2002, стр. 312–316.).
- SGALL, Petr – PANEVOVÁ, Jarmila: *Jak psát a jak nepsat česky*. Praha, 2004. (Славистика X, 2006, стр. 369–374).
- VAŇKOVÁ, I. – NEBESKÁ, I. a kol.: *Co na srdci, to na jazyku. Kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha 2005. (Славистика, XIV, 2010, стр. 337–339).
- CHROMÝ, J. – LEHEČKOVÁ, E. (eds.): *Rozhovory s českými lingvisty II*. Akropolis, Praha, 2009. (Стил, бр. 9, 2010, стр. 480–485).

Преводи:

- КУНДЕРА, Лудвик: *O чудним догађајима*. (Књижевне новине, 1013/14, 2000, стр. 15).
- КЛИМА, Иван: *На берби хмеља*. (Свеске, 59–61, 2001, стр. 42–49).
- JOVANOVIĆ, Branimir: *Nikola Tesla v Praze dnes. Výstava bělehradského Muzea Nikoly Tesly v Národním technickém muzeu v Praze*. 11. leden 2001 – 1. únor 2001.
- *Савремена чешка поезија*. (Превод антологије савремених чешких песника.) Свеске, 62–63, 2002, стр. 66–81.
- MALÍŘ, Jiří: *Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. Století*. (Зборник Матице српске за славистику, 70, 2006, стр. 383–385).

1. „Pozitivna subjektivna ocena u okviru ekspresivnog deminutivnog značenja u češkom i srpskom jeziku“. U: *Славистика XI*, 2007, стр. 303–319.

У раду се анализирају деминутиви који имају експресивно значење и изражавају позитивну субјективну оцену у чешком језику, прецизира се дато значење и утврђују формални еквиваленти и други начини транспозиције у српском језику. У оквиру позитивне субјективне оцене у чешком језику основно је значење *milý* и обухвата значења: *milý*, *pěkný* а *dobrý*. И у српском језику се ради о истом значењу, тако да у случају постојања формалног еквивалента он може у потпуности да исказе значење оригинала. Уколико он не постоји, може се код превода употребити конструкција *атрибут мили (лепи, добри) + основна реч*, као и ако је деминутив на маргини употребе у српском језику. Некада се може употребити само основна реч, ако контекст не дозвољава поменуту конструкцију, или је значење контекста толико експлицитно да је она довољна. Код гомилања деминутива у непосредној близини у тексту оригинала, што је у чешком честа појава код експресивних исказа набијених емоцијама, мора се низање деминутива „жртвовати“ како се не би нарушила природност исказа у српском језику, који ову појаву не дозвољава. Вишечлана еквиваленција захтева избор оног облика који по значењу највише одговара деминутиву у чешком језику: то се на пример испољава код палатализације у српском језику (*ручица – рукица, ножица – ногица*), где њено одсуство обично означава експресивност, па је облик без палатализације често бољи избор. Значење *ubohý (јадни)* такође спада у позитивну субјективну оцену, јер изражава жалост и нездовољство, али не и негативну оцену. Ово значење такође постоји у српском језику. У недостатку формалног еквивалента може се употребити конструкција *атрибут јадни (бедни/сироти и сл.) + основна реч*, или само *основна реч*, уколико значење проистиче из целог контекста.

2. „Deminutivi u funkciji nabrajanja i konfrontacije u češkom i srpskom jeziku“. U: *Opera Slavica XVII*, 4, 2007, стр. 18–28.

Рад се бави анализом употребе деминутива у функцији изражавања неких односа између великог (формалног) и малог појма у чешком језику и утврђивањем формалних и семантичких еквивалената у српском језику. Ради се о модификацији основног деминутивног значења *malý* у чешком језику, која се испољава употребом умањеница код набрајања и конфронтације кроз комбинације мотивне речи и њеног деминутива. Нова значења, као на пример *různý, rozličný/všelijaký/ledajaký, špatný/slaby/neúspěšný* итд., испољавају се како у денотативној, тако и у конотативној сфери, али искључиво у ближем или даљем контексту. Српски језик располаже истим средствима за изражавање поменутих значења, па уколико постоји формални еквивалент он се може употребити без ремећења значења и поруке исказа оригинала. Међутим често се дешава да формални еквивалент не постоји с обзиром на то да је лексички фонд деминутива у српском језику далеко скромнији, као и да је њихова фреквенција нижа. У том случају могу се употребити конструкције *атрибут + основна реч* (нпр. *велики и мали + основна реч, разни/многи/сви (велики и мали) + основна реч, мноштво разных (великих и малих) + основна реч, разноразни/свакојаки + основна реч*

код изражавања набрајања, односно конструкције *велики*, *односно мали*, + *основна реч* итд. код изражавања конфронтације).

3. „Deminutivi sa pejorativnim značenjem u češkom i srpskom jeziku“. У: *Славистика XIV*, 2010, стр. 247–259.

Ауторка у раду анализира деминутиве који имају експресивно значење и изражавају позитивну субјективну оцену у чешком језику, прецизира дато значење и утврђује формалне еквиваленте и друге начине транспозиције у српском језику. Негативна субјективна оцена у чешком језику представља деминутиве у функцији пејоратива; негативни став постиже се омаловажавањем појма и иронијом. Српски језик такође употребљава деминутиве у овој функцији. У недостатку формалног еквивалента може да одговара *основна реч* уз *атрибут* или *неко друго средство* које изражава негативну оцену, а уколико је контекст експлицитан, довољна је *основна реч*. Код ироније се омаловажавање исказује на специфичан начин, често тек у ширем контексту, чак и широј комуникативној ситуацији. Говорник формира свој исказ формално као позитивну оцену, али из садржаја проистиче негативна оцена. У српском језику је иронија такође средство изражавања негативне субјективне оцене. Уколико пак нема формалног еквивалента довољна је *основна реч*, јер је обично у питању шири контекст који на значење указује, или се може употребити *неко друго средство* које сигнализира иронију. У негативној оцени се такође испољавају односи између основне речи и њеног деминутива, а то су набрајање и конфронтација. Код набрајања се контактом између основне речи и њеног деминутива постиже утисак неодређености, неважности, тј. мале вредности. Уколико постоји формални еквивалент у српском језику задржава се верност оригиналa и не нарушава се смисао исказа српског језика. Ако га нема, може да одговара конструкција *атрибут свакојаки/разноразни и сл. + основна реч*. Конфронтацијом основне речи и њеног деминутива у ширем контексту исказује се да је на једној страни велики, тј. нормални појам, који је добар, јак и сл., а на другој страни мали, тј. ненормалан, који је лош, слаб итд. Српски језик употребљава исту конструкцију, а уколико формални еквивалент не постоји, у преводу се може употребити конструкција *атрибут велики/мали + основна реч*, или *неки други атрибут*, садржан у тексту оригиналa или додат, који би указивао на негативну оцену.

4. „Префиксација као процес интеграције глаголских позајмљеница у чешком и српском језику“. У: *Opera Slavica XXII*, 2, 2012, стр. 11–22.

У овом раду разматра се процес адаптације и интеграције глагола страног порекла у чешком и српском језику. Пажња се посвећује префиксацији глаголских позајмљеница, анализира се у којој мери је тај процес у овим језицима развијен, која творбена средства су најпродуктивнија и наводе се најчешћи типови међујезичке еквиваленције. Најпродуктивнији префикс за перфективизацију глаголских позајмљеница и стварање видских парова у чешком језику је *z-/ze-* (*zbojkotovat*, *zdigitalizovat*, *zprivatizovat*, *zrekonstruovat*), иза њега је такође продуктиван *vy-* (*vykompenzovat*, *vyignorovat*), затим следи *na-* (*naklonovat*), а остали префикси као *o-* (*odatovat*), *od-* (*odprezentovat*), *za-* (*zablokovat*), *u-* (*umixovat*) имају знатно нижу фреквенцију. У

српском језику је посебно продуктиван префикс из-/ис- (*искомпромитовати, изредиговать, иско контактирати, искарикирати, иско конструисати*), затим следи на- (*напограмирати, наелектрисати*), а знатно мање заступљени су префикси за- (*заблокирати*), о- (*окарактерисати*), од-/от (*одреаговати*), у- (*унормализовати*). Префикси такође учествују у модификацији значења глаголских позајмљеница која се односи на извршење радње у односу на место и смер, на различите фазе и начин протицања радње у времену, као и у односу на њен интензитет, количину и сл. Што се тиче међујезичке еквиваленције ауторка наводи типове, као што су нпр.: 1. префиксалном глаголу у чешком језику одговара беспрефиксални глагол у српском језику (то је најзаступљенији тип еквиваленције); 2. Префиксалном глаголу у чешком језику одговара префиксални глагол у српском језику, а највећи број еквивалената је у оквиру префикса z-/ze : из-/ис-, затим на другом месту по бројности су еквиваленти у оквиру префикса vy- : из-/ис-, потом следе еквиваленти префикса na- : на-, док су остали префикси заступљени у мањем броју; 3. у српском језику се испољава вишечлана еквиваленција; 4. у српском језику се испољава једночлана еквиваленција; 5. еквивалент у српском језику је префикс страног порекла и други типови. Ауторка закључује да је префиксација глаголских позајмљеница у чешком језику продуктивнија него у српском, и то не само у оквиру тенденције стварања видских парова и значења простог свршетка радње, већ и код модификације глаголских значења. Наиме, у српском језику нису заступљена нека значења, као што су завршна фаза извршења радње, одвајање и извлачење из унутрашњости, извршење радње до иссрпљења, уништења и извршење радње у великој количини која резултира губитком.

5. „Конфронтативно проучавање чешког и српског језика на примеру деминутива изведених секундарним суфиксима“. У: *Славистика XVI*, 2012, стр. 531–542.

У раду се, у складу са традиционалним конфронтативним проучавањем чешког језика у српској средини, анализирају деминутиви у чешком језику изведени секундарним суфиксима. Истиче се њихов специфичан положај у оба језика, наводе творбена средства, анализирају односи са првостепеним деминутивима, прецизира се њихово значење и наводе функције као што су интензификација особине појма у оквиру денотативне сфере (значење „*tenší než malý*“ – „мањи од малог“). Нуде се могућа решења проблема који настају код превођења ових изведенница на српски језик, за који ауторка закључује да је лексички фонд другостепених деминутива, као и њихова творбена средства, далеко је скромнији, њихова фреквенција је нижа, а сфере употребе веома ограничene, јер они често изражавају већу количину особине и експресивности у односу на своје чешке пандане. Услед честог непостојања формалног еквивалента или његове неједнаке садржине у српском језику у већини случајева је неопходно је употребити принцип функционалне еквиваленције. Уколико се ради о вишечланој еквиваленцији, може се уместо деминутива другог степена у чешком језику употребити један од деминутивних облика исте основне речи, и то онај који носи већу количину особине, нпр. облик који има и експресивно значење. У неким другим случајевима решење представља конструкција атрибут + основна реч у којој

атрибут прецизира и допуњава значење основне речи и заједно са њом приближно изражава исто значење као деминутив другог степена у чешком језику.

6. „Деминутиви као средства интензификације у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“. У: *Славистика XVII*, 2013, 336–346.

У раду ауторка анализира деминутиве у функцији интензификације у чешком језику у оквиру конотативне сфере употребе. Интензификација особине појма који је изражен деминутивима постиже се на два начина: употребом деминутива другог степена и модификацијом значења мали. Употребом деминутива другог степена појачава се, интензификује експресивност – појам се квалификује као *дражси од драгог*. Код модификације значења *мали* деминутив сам или у комбинацији са другим речима у функцији интензификације изражава 1) апсолутну обухваћеност радњом, 2) апсолутну негацију и 3) минималну довољну или недовољну количину супстанце. Затим ауторка утврђује формалне еквиваленте и нуди решења у виду других средстава код транспозиције у српском језику која ову функцију најпрецизније изражавају. На основу анализираног закључује да деминутиви поред свог примарног и секундарног значења, самостално или у комбинацијама са основном речју и другим елементима – како у чешком, тако и у српском језику – изражавају различита значења и значењске нијансе које су нарочито богате у оквиру конотативне сфере употребе. Међутим када је у питању еквиваленција у српском језику, бројност деминутива је мања и њихова фреквенција је нижа што се веома одражава на могућност њихове употребе у преводу.

7. „Семантика „уништења/оштећења објекта“ глагола са префиксом у- у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“. У: *Славистика IX*, 2015. (у штампи).

Рад анализира глаголе са префиксом у- у чешком језику који изражавају семантику „уништити/оштетити објекат сталном или честом радњом“ (*uprat, unosit, uběhat si*). На лексикографској грађи ауторка издваја деривате са датом семантиком и прецизира њихов семантички садржај анализом лексикографске дефиниције и употребе у контексту. Долази до закључка да деривати који су предмет рада чине слабо продуктивну, али компактну семантичку групу. На основу тога утврђује лексикографске и контекстуалне еквиваленте у српском језику и скреће пажњу на чињеницу да префикс у- у српском језику не изражава дато значење, те да се у вези са тиме испољава само семантичка еквиваленција, коју чини: а) изведеница грађена другачијим префиксом, са истим или приближним значењем, евент. прецизираним додатним елементима (најчешће квантитативним), на првом месту то су изведенице са префиксом *из-* (*износити, искрзати, иступити*), а затим *о-* (*одрати, отрцати, оштетити*); б) или другим начинима транспозиције, као што су опис значења и усталјени изрази.

Коауторство:

1. Верица Копривица – Катарина Митрићевић-Штепанек: „Контрастивна изучавања српског и чешког језика“. У: *Контрастивна проучавања српског језика: правци и*

резултати, књ. 1. САНУ, Одељење језика и књижевности, Српски језик у поређењу са другим језицима, Београд 2010, стр. 155-177.

Ауторке напомињу да контрастивно изучавање словенских као веома блиских језика има дугу традицију, посебно на чешком терену. Интересовање Чеха за српски језик расте у периоду националног препорода, а на другој страни, Срби више уче чешки у самој Чешкој, где су често боравили због школовања у периодима када је та земља економски била знатно развијенија од Србије. Чешки слависти су своје компаративне радове изложили на славистичким скуповима у Београду после II светског рата. Три теме су посебно заокупљале њихову пажњу а) стварање књижевних језика код Словена и њихови међусобни утицаји; Вуково дело и његови одјеци у чешкој средини; б) појединачна српска и чешка граматичка питања; в) проблеми превођења са српског језика на чешки и обрнуто. У раду се даље даје преглед компаративних радова српских бохемиста. Посебно се представља стање наставе чешког језика на Београдском универзитету и српског језика у Чешкој Републици. Представљени су и компаративни чешко-српски пројекти, некада у оквиру балканолошких истраживања. Назначене су даље тенденције развоја компаративних изучавања. На крају ауторке наводе исцрпну библиографију радова са овом тематиком.

2. Верица Копривица – Катарина Митрићевић-Штепанек: „Настава чешког језика на Филолошком факултету у Београду“. *Од Мораве до Мораве. Из историје чешко српских односа*, књ. 2, Нови Сад, 2011, стр. 397-406.

Ауторке упознају са почецима наставе чешког језика који су везани за Катедру за руски језик и књижевност на историјско-филолошком одсеку Велике школе у Београду, те да је посебна група где се бохемистика изучавала као главни предмет основана након II светског рата. Наводе и најпознатија имена српске бохемистике, као што су Драгутин Мирковић, Стојанка Поповић и Душан Квапил. Износе податке о броју дипломираних студената, затим оних који су чешки језик изучавали као помоћни предмет или као други словенски језик и о наставницима и сарадницима који су учествовали у настави. Износе структуру основних, магистарских/мастер и докторских студија пре и након усклађивања наставних планова и програма Болоњској декларацији. Наводе организацију и садржај теоријске и практичне наставе у оквиру предмета *Чешки језик* и *Савремени чешки језик* које су засноване на конфронтативном проучавању поједињих области језика, јер се у пракси показало да у настави страног словенског језика ослањање на матерњи језик има велике предности, као и могућности продубљивања знања из области чешког језика и усмеравање интересовања студената кроз већи број изборних двосеместралних предмета. Наглашава се такође да су поменуте реформе наставних планова и програма фокусиране не само на изучавање језика и књижевности, већ и на упознавање културе, историје и традиције чешког народа, те да се одређени културолошки елементи укључују у саму наставу језика, док су наставним планом експлицитно превиђени предмети који обухватају ову проблематику. Закључује се да већ дужи низ година интересовање за студије бохемистике расте, те да тај податак даје наду да вишевековни традиционално добри

чешко-српски односи и везе обезбеђују повољну атмосферу за настављање те традиције, пре свега од стране младих српских бохемиста.

Магистарски рад „Значење и употреба деминутива у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“

У магистарском раду кандидаткиња анализира систем именичких деминутива у чешком језику и утврђује њихове формалне и семантичке еквиваленте у српском језику. Њихова значења одређена су мотивном речју од које се граде, суфиксима којима се граде и контекстом у којем се налазе, те на основу тога ауторка врши њихову поделу на три главна значења. Прво је право деминутивно значење које се сматра основним и којим деминутиви именују појам који је са гледишта нормалних пропорција *мали* (*malý*). Поред тог свог примарног значења деминутиви могу изражавати у већој или мањој мери став говорника према садржају исказа, те поседују експресивно значење. Став говорника је субјективна оцена која може бити позитивна и негативна, а деминутиви тако указују на појам који је *мио* (*milý*) или *mrзак* (*nemilý*). И треће је формално значење код којег се деминутиви лексикализују или специјализују на основу метафоричног и метонимијског преноса основног значења, и тако именују сасвим нови, засебни појам који више није деминутив, тј. само је њихова форма деминутивна, али не и значење.

Из поменутих значења развијају се даља подзначења, нпр. из значења „мали“ развија се подзначење *мали и млад* (*malý a mladý*) и *мањи од малог* (*menší než malý*) које је резултат интензификације основног значења, а исказују га другостепени деминутиви. Из значења „мили“ развијају се подзначења *лепи, добри, јадни* (*řečný, dobrý, ibohý*) и значење *милији од милог* (*milejší než milý*) које је опет резултат интензификације значења *мили* и такође га исказују деминутиви другог степена. Из значења *mrзак* проистиче значење *ублажен*, код којег се употребом деминутива од мотивне речи чије је значење негативно то значење ублажава. У оквиру формалног значења испољава се значење *ослабљен* и односи се на деминутиве који именују исти појам као и њихова мотивна реч.

Широка скала значења деминутива омогућава им употребу у разним конструкцијама и контекстима где они служе као главни чланови нпр. као средства изражавања *разнородности појмова*, затим *наглашавања малености, апсолутне обухваћености радњом, апсолутне негације, минималне, довољне или недовољне количине супстанце*. Даље се употребљавају као средства комуникативне стратегије у оквиру које изражавају *љубазност, симпатију, поштовање, умањење захтева, даље иронију*, а у вези са њиховом лексикализацијом и изражавањем односа *јединка – збир* њихова важна функција у лексичком систему чешког језика је речничко богаћење.

Анализа деминутивних еквивалената у српском језику упућује ауторку на закључак да је лексички фонд деминутива у српском језику далеко скромнији, као и да је њихова фреквенција низа, а употреба не у тој мери широка у односу на чешки језик. Најбројнији формални еквиваленти тичу се значења *мали* (79 %) и *мили* (60 %), док су сви остали деминутиви у чешком језику заступљени ниским процентом

еквивалената (од 35 до 10 %). Посебно то важи за другостепене деминутиве који су у српском језику ретки и употребљавају се само у специфичним контекстима. Ипак еквиваленција постоји код свих утврђених значења осим код ослабљених деминутива, где нема еквивалената. Што се тиче употребе деминутива, ауторка закључује да осим две сфере српски језик употребљава деминутиве у истим функцијама као чешки. Без употребе деминутива остаје сфера комуникативне стратегије, а у оквиру ње изражавање љубазности, симпатије и поштовања и умањење захтева, молби и апела, од којих се код умањења захтева ради о појави заступљеној само једним примером који представља траг некадашњег уљудног понашања. То значи да је ова употреба деминутива била присутна у српском језику у неком ранијем периоду, али се временом изгубила за разлику од стања у чешком језику.

На основу анализе формалих еквивалената и других средстава за изражавање деминутивности у српском језику у односу на чешки ауторка утврђује три начина превођења чешких деминутива на српски језик: а.) деминутив у чешком језику преводи се формалним еквивалентом, тј. деминутивом у српском језику; б) деминутив у чешком језику преводи се конструкцијом атрибут + мотивна реч, а избор атрибути зависи од значења које деминутив у тексту оригинала поседује. Атрибут је способан да прецизира и допуни значење основне речи и заједно са њом изрази исто што и деминутив у чешком језику; в) деминутив у чешком језику преводи се мотивном речју, и то не само у случају непостојања формалног еквивалента, већ и када формални еквивалент контексту не одговара или се налази на маргини употребе у српском језику.

Докторска теза: „Глаголски префикси у функцији изражавања количине радње у чешком и српском језику“.

У Уводу кандидаткиња наводи преглед учења о глаголским префиксима као језичким јединицама које имају специфичан статус у оквиру науке о грађењу речи, морфологије и лексикологије. Налази да је разлог неуједначености схватања ове проблематике заправо непостојање јединствене дефиниције њихове природе, самим тим и творбеног поступка у којем они као средства учествују, као и неусаглашеност мишљења која се тичу њихових главних функција које остварују у комбинацији са мотивном речју, а то су граматичка функција перфективизације и лексичка функција семантичке модификације. Због тога представљају интересантно полазиште у језичким истраживањима, којих је до данас, са различитим закључцима и резултатима, било дosta, како у оквиру чешког, тако и српског језика. Мр Катарина Митрићевић-Штепанек се одлучила за приказивање префикса који глаголу приписују значење велике и мале радње, са посебним акцентом на префиксима *па-/на-* и *и-/у-*. Да би дефинисала проблематику префикса, кандидаткиња је у уводни део рада уврстила и опширан историјат досадашњих проучавања префиксальных глагола. У раду су прецизно дефинисани основни појмови префиксације и семантике префиксальных глагола: квантитативна семантика, значење велике и мале количине радње. У поглављу 1 – *Мала и велика количина радње* она прво износи општа разматрања и анализира досадашња изучавања овог проблема. На основу анализе извора закључује да је у

чешком језику велика количина радње семантички богатија и да су појединачна значења и значењске нијансе у лексикографским изворима детаљније објашњене од семантике мале количине. Као главни извор за описе значења у оквиру велике и мале количине у српском језику кандидаткињи су послужили *Речник српскохрватског књижевног језика* Матице српске и приручник о творби речи И. Клајна, а узима у разматрање и друге граматике и приручнице: М. Стевановића *Савремени српскохрватски језик*, Т. Маретића *Граматика и стилистика хрватског или српског језика*, *Граматика хрватскога књижевнога језика* С. Бабића. У опису значења као количина, интензитет и трајање радње прецизирање дате семантике било је отежано јер, за разлику од извора у чешком језику, српски и хрватски аутори прибегавају мање прецизним описима значења префиксса. У трећем делу анализе кандидаткиња се увек осврће на еквиваленцију, за чешке префиксалне глаголе који изражавају велику и малу меру дати су формални и семантички еквиваленти у српском језику, што је, по нашем мишљењу, и највећа вредност конфронтативне анализе. По питању дефинисања велике количине као семантичке црте глаголских префиксса има знатних разлика у чешкој и српској литератури: у српским изворима велика количина схвата се и дефинише уже. У закључном делу првог поглавља кандидаткиња сумира добијене податке и истиче да се у литератури о чешком језику значење велике количине радње наводи код префиксса *na-*, *nad-*, *po-*, *pro-*, *pře-*, *s-*, *u-*, *vy-*, *z-* и *za-*. Та семантичка црта испољава се код наведених префиксса на разне начине и кроз различите значењске нијансе: радња се врши до миле воље, до задовољења (*naradovat se*), преко жељене мере и воље за радњу (*nakopat se*), или се врши у претераној и надстандардној мери (*přrepracovat se*), или њено вршење доводи до уништења, исцрпљења, смрти (*upracovat se*), или се ради о интензивном, детаљном вршењу радње (*probádat*), или о њеном дугом трајању (*prospat*) итд. У српском језику семантику велике количине изражавају префиксси *za-*, *iz-*, *na-*, *po-*, *pře-* и *u-*. Она се као и у чешком језику испољава кроз различита значења: радња се врши до миле воље, до задовољења (*наспавати се*), преко жељене мере и воље за радњу (*начекати се*), до крајњих граница (*изударати*), или се врши у претераној мери (*прејести се*), или се ради о интензивном, детаљном вршењу радње (*измолити*), или о њеном дугом трајању (*запричати се*) итд. На основу поређења формалне стране закључује се да у чешком језику два пута више префиксса изражава ову семантику (10 : 5). Префиксси *na-* и *pře-* имају формалне еквиваленте у српском језику у свим појединачним значењима (*natrhat* – *начупати*, *načekat se* – *начекати се*). Префикс *u-* има у српском језику два еквивалента, од којих *iz-* у значењима: извршење радње до крајњих граница (*vychválit* – *исхвалити*) и извршење радње до задовољења потребе, доста (*vyšpat se* – *испавати се*), док је у значењу провести дуже време у вршењу радње његов еквивалент префикс *pře-* (*vystát* – *престајати*). У значењу *трајања* радње преко појељне мере префикс *za-* има формални еквивалент у српском језику (*zapovídat se* – *запричати се*). За значење *вршења* радње потпуно, по целој површини објекта еквивалент у српском језику је префикс *u-* (*zašpinít* – *упрљати*). За чешки префикс *u-* јављају се еквиваленти са префиксима *iz-* (*inopsis* – *износити*) и *pře-* (*umlátit* – *премлатити*), с тим што се у другом наведеном случају у значењима *радњом убити* или *исцрпсти објекат* ради само о делимичним синонимима (*umlátit* – *премлатити* на смрт). У оквиру мале количине радње у литератури о чешком

језику наводе се префикси *na-*, *nad-*, *o-*, *ob-*, *od-*, *po-*, *pod-*, *při-*, *s-*, *u-* и *za-*. И овде се квантитативни елемент прожима са темпоралношћу, па и са локализованошћу. Радња се извршава у мањој мери, делимично (*poblednout*), или испод уобичајене мере (*podhodnotit*), а често је одређена трајањем и дефинисана као почетна (*nalomit*), кратка (*rohourat*), или извршена до миле воље, до задовољења (*pokochat se*), а повезана је и са извршењем у простору (*naklonit*) итд. У српском језику мала количина радње се у изворима помиње код префикса *за-*, *на-*, *о-*, *об-*, *по-*, *под-*, *пре-*, *при-* и *про-*. И ту је квантитет често повезан са темпоралношћу, па је тако радња краткотрајна (*полежати*), или само у свом почетку (*напући*), даље се ради о делимичној, непотпуној радњи (*засећи*), или је пак извршена испод нормалне мере (*потцепити*) и слабијим интензитетом (*подгрејати*). Овде поређење формалне стране показује да је у чешком и српском језику приближан инвентар префикса који изражавају дату семантику, али опет у корист чешког језика (11 : 9). Формалне еквиваленте у српском језику имају префикси *na-*, *po-*, *pod-* и *při-*. Што се тиче префикса *o-*, *ob-/o-*, *ob-* за неке изведенице у српском језику би се могло рећи да имају благу нијансу мале мере (*ovlhčit – овлажити*). Остали префикси немају формалне еквиваленте. У значењу *радњом нешто мало одвојити из целине* као еквивалент може да послужи изведеница са префиксом *od-* у значењу сепаративности, али она мора бити допуњена неким елементом (*ulít – одлити* мало чега), док је друга могућност употреба беспрефиксальног деминутивног глагола са суфиксом *-nu-* (*uzdibnout – штрпнути*). У значењу *извршења неке кратке мимичке или вербалне радње* еквиваленти могу бити глаголи који имају семантику мање мере, али њихови префикси сами по себи не изражавају малу количину радње (*ismáť se – осмехнуть се, насмешити се*).

Као основни задатак кандидаткиња је себи поставила анализу два суфикса, које је детаљно обрадила у два посебна поглавља: друго поглавље посвећено је префиксу *na-/na-*, а треће префиксу *u-/y-*. У уводном делу разматра семантику велике количине радње префикса *na-/na-*. Разликује три значења у оба језика: *a) Радњом накупити, нагомилати* (кумулативно значење), *б) Много, често, дugo вришити/проживљавати* радњу (екstenзивно) и *в) Вришити радњу до задовољења субјекта* (сатуративно, сативно значење). Некада је тешко разлучити екstenзивно од сатуративног значења па их је стога неопходно прецизирати помоћу контекста. У оквиру поменутих значења разликује још и инваријантна и варијантна значења, полисемичне и моносемичне глаголе. Најобимнија је семантичка група „јести и пити до миле воље“. На основу анализе еквивалената закључује да је у српском језику префикс *na-* продуктиван у изражавању семантичке црте велике количине радње (*начистити се*), и то пре свега у значењу *кумулативности*. Код свих анализираних значења преовлађује тип формалне еквиваленције, чији је број већи од половине укупног броја еквивалената (*nadojít – намусти*). На другом месту су семантички еквиваленти заступљени изведеницама са неким другим префиксом (*nafackovat – шамарати*), од којих је најбројнији и семантички најприближнији префикс *iz-* у значењу *извршења радње у довољној мери, у потпуности, до краја*, а на трећем месту функцију еквивалената имају беспрефиксальни глаголи (*nalichvařit – стећи лихварењем*). Други део овог поглавља чини анализа семантике мале количине радње. На основу анализе грађе кандидаткиња опет издаваја

три основна значења префикса *па-/на-*: а) *Делимично извршити радњу*, б) *Извршити радњу слабијим интензитетом*, в) *Извршити кратку, тренутну радњу*. Констатује да је значење под тачком б. у српском језику заступљено малобројним изведеницима, док у значењу под в. постоји само један префиксални глагол. Код оба значења префикса *па-/на-*, и велике и мале количине радње, наводе се приликом анализе еквиваленције и додатна средства из речничке дефиниције, која учествују у прецизирању значења: *dost, tnoho, hodně, tolík* : много, мноштво, доста, колико, толико, толико тога, чега све не; *trochu, částečně, poněkud, mírně, lehce, místy, jemně, krátce, nakrátko* : мало, делимично, непотпуно, незнатно. Код изражавања мале количине радње префикс *на-* је продуктиван у значењу *делимично извршити радњу*, где је кандидаткиња код половине примера нашла формалне еквиваленте (*paruknout – напући*), док су на другом месту поново изведенице са неким другим префиксом (*nakasat – задићи*), и на трећем месту као еквиваленти функционишу беспрефиксални глаголи, обично изведени суфиксом *-ну-*, који често означавају кратку, тренутну радњу (*naklepnot – чукнути*), од чега овај трећи тип чини тек неколико лексема. Значење *извршити радњу слабијим интензитетом* на првом месту по бројности изражено је изведеницима са неким другим префиксом (*narudnout – мало поузвенети, заузвенети се*), док су на другом месту формални еквиваленти (*nahřát – нагрејати*), следе беспрефиксални глаголи (*nakopnot – ритнути*), а као још једна могућност изражавања овог значења појављују се и придавске изведенице са суфиксом *-ast*, који уноси у мотивну реч деминутивну нијансу (*naryznout – постати риђаст*). После исцрпне анализе кандидат закључује да је префикс *па-/на-* у чешком и српском језику функционално више оптерећен у изражавању значења велике количине радње, у коме су сва појединачна значења продуктивна, док су код мале количине радње од три значења два слабо продуктивна, односно непродуктивна.

У *Трећем поглављу* кандидаткиња анализира значење велике и мале количине радње префикса *и-/у-*. Опет се значења велике количине радње сврставају у три групе: а) *Вршити радњу до исирпљења или смрти субјекта/објекта*, б) *Уништити или оштетити објекат сталном или честом радњом*, в) *Постићи резултат или жељени циљ интензивним вршењем радње*. И овде се јављају додатна средства у речничкој дефиницији, али у мањој мери: *nakonec, konečně*. Кандидаткиња врши и унутарјезичку конфронтацију па налази да је префикс *и-* и у самом чешком језику неједнако заступљен у изражавању семантичке црте велике количине радње, наиме, веома је продуктиван код значења *вршити радњу до исирпљења или смрти субјекта/објекта* (*itišit*), док је слабо продуктиван у остала два значења. Префикс *у-* не изражава семантику велике, односно мале количине радње, осим ев. значења *радње продужене преко мере (уседети се)*, које је непродуктивно. У недостатку формалних еквивалената, кандидат предлаже друге начине транспозиције: у оквиру велике количине радње значење *вршити радњу до исирпљења или смрти субјекта/објекта* транспонује се описом значења уз помоћ елемената који прецизирају радњу која доводи до великог замора или смрти (*ukamenovat – убити каменујући*), док се на другом месту налазе изведенице грађене неким другим префиксом (*utrápit – измучити*). Код семантике *уништити или оштетити објекат сталном или честом радњом* најбројније су

изведените са неким другим префиксом (*unosit* – износити, похабати), а затим описне конструкције (*uběhat si* – упропастити од ходања, трчкања). За значење *постићи резултат или жељени циљ интензивним вршењем радње*, које има само један формални еквивалент (*uprošit* – умолити), најфреkvентнији еквиваленти су изведените са неким другим префиксом (*umluvit* – наговорити), а на другом месту је опис значења (*užadonit* – намолити, наговорити мольакајући). Други део овог поглавља чине глаголи са значењем мале количине радње подељени у три основна значења *a) Радњом одвојити/одстранити мању количину из целине, б) Извришити кратку (вербалну или мимичку) радњу, в) Извришити мањи покрет у страну или уназад.* Срећу се у опису значења и прилози као додатна средства која упућују на малу количину: *kapka, kousek, krapítek, trošinka, trošičku, trochu, jen, občas, aspoň, lehce*. У изражавању мале количине радње префикс *и-* је продуктиван у значењу *радњом одвојити/одстранити мању количину из целине (udrolit)*, док су остала два значења, заступљена са мање од по 10 изведенница. У оквиру мале количине радње за сва значења најбројније еквиваленте представљају изведените са неким другим префиксом (*isuprat* – одасути мало чега), док се у веома малом броју појављује опис значења (*ubrousisit* – делимично отурпијати, истурпијати) и беспрефиксали глаголи, и то само код семантике *радњом одвојити/одстранити мању количину из целине (uždibnout* – штрпнути) – најчешће су изведени суфиксом *-ну-*. Детаљном анализом кандидаткиња је дошла до закључка да је префикс *и-/у-* у чешком језику у оквиру семантичке црте велике и мале количине радње продуктиван у по једном значењу, а у осталим значењима је слабо продуктиван, док је у српском језику апсолутно непродуктиван.

У *Закључку* кандидаткиња сумира резултате добијене конфронтативном анализом глаголских префикса у чешком језику и њихових еквивалената у српском језику. Наведени префиксали глаголи у чешком и српском језику подводе се често под ширу семантичку црту (велика или мала количина радње) без освртања на њихова појединачна значења, која је кандидаткиња у овом раду покушала да издвоји, а уколико се она ипак у речницима дефинишу, неретко се то чини непрецизно. Као друго, поређењем са чешким језиком она налази код извесног броја префиксалиних деривата у српском језику благе нијансе одређених значења која се обично у литератури о српском језику не наводе. То је нпр. случај са префиксима *о-, об-* који се, за разлику од њихових чешких пандана, не повезују са семантиком мале количине радње. Ови закључци К. Митрићевић-Штепанек недвосмислено доприносе да се семантика префиксалиних деривата прецизира и да се уједно прошири фонд формалних еквивалената. Рад представља само један од могућих погледа на проблематику глаголских префикса и њихових деривата у чешком и српском језику, чији богат семантички потенцијал нуди бројне могућности за даља проучавања.

На основу примењене конфронтативне анализе глаголских префикса у чешком језику и њихових еквивалената у српском језику мр Катарина Митрићевић-Штепанек дошла је до сасвим јасних закључака о функционисању ових језичких јединица. Прецизирала је семантички садржај глаголских изведенница са префиксима *па-* и *и-* у чешком језику које изражавају велику и малу количину радње, тј. издвоила

појединачна значења и значењске нијансе, а затим утврдила формалне и семантичке еквиваленте у српском језику. Када пише о претходним радовима, кандидаткиња истиче суштинску везу са предметом који проучава, пореди их са новијим учењима, у којима наглашава њихове иновационе елементе, полемише с њима и изражава и властити став, јасним научним стилом, с мером и без превише уопштавања, користећи само чињенице. Резултати овог истраживања, сасвим сигурно, могу наћи примену у настави чешког језика у српској средини, као и у преводилачкој и лексикографској пракси. Овакав конфронтативни опис префиксальных глагола ова два језика употребљава слику система глаголских префикса у словенским језицима у целини.

Тежиште научних интересовања др Катарине Митрићевић-Штепанек, као што се види из њене библиографије, налази се у области чешке и српске граматике, као и теорије и праксе превођења, на чему је и тежиште њеног наставног рада. Она је веома обавештена и инвентивна у својој научној области, али и широј славистичкој науци, способна и увек спремна да своја сазнања и судове подели са колегама са Катедре и Факултета и на одговарајући начин пренесе у наставу. Доказала се као одличан педагог, који своје искуство и широко познавање реалија из чешке средине преноси на бројне генерације студената. Због свега наведеног комисија је једногласно одлучила да топло препоручи да се др Катарина Митрићевић-Штепанек изабере у звање доцента за предмет Чешки језик.

Комисија са задовољством предлаже Изборном већу да се колегиница др Катарина Митрићевић-Штепанек **изабере у звање доцента** за ужу наставно-научну област Бохемистика (предмет Чешки језик) на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Београд, 8. 12. 2015.

Комисија:

---

1) Др Верица Копривица, ванредни професор

---

2) Др Божо Ђорић, редовни професор

---

3) Др Милена Ивановић, доцент